

Nikolaj Petersen og Christian Thune (red.), *Dansk Udenrigspolitisk Årbog 1983*, København: Dansk Udenrigspolitisk Institut, 1984, 510 s., 98,00 kr. for medlemmer, 123,00 kr. i boghandelen.

Dansk Udenrigspolitisk Institut har med *Dansk Udenrigspolitisk Årbog 1983* udsendt femte årgang af sin årbog, der analyserer og dokumenterer dansk udenrigspolitik i 1983. Årbogen afspejler, at vilkårene for dansk udenrigspolitik er ændret i de senere år. Tidligere tiders brede politiske enighed om udenrigspolitikken er blevet afløst af en stigende polarisering især i debatten omkring sikkerhedspolitikken. Samtidig er begrebet "dansk udenrigspolitik" blevet mindre entydigt end tidligere, idet regeringen har accepteret, at den i afgørende udenrigspolitiske spørgsmål har et flertal imod sig i folketetinget.

Lektor ved Institut for Samfundsfag og Forvaltning, Københavns Universitet, W. Christmas-Møller diskuterer i en artikel krisen omkring Danmarks sikkerhedspolitik med særlig henblik på en bestemmelse af de borgerlige positioner. Artiklen argumenterer overbevisende for, at den uenighed, vi oplever i disse år mellem Socialdemokratiet og de borgerlige partier, ikke er af ny dato, men er kulminationen på en udvikling, der længe har været undervejs, og hvor NATO's dobbeltbeslutning blot har været den udløsende faktor.

Mest opsigtsvækkende er det nok, at Christmas-Møller hævder, at det ikke – således som det har været fremført – er Socialdemokratiet, der har revideret sin sikkerhedspolitik i de senere år, men derimod de borgerlige: "Anlægger man nemlig den synsvinkel, at krisens udbrud er forårsaget af ændringer i Danmarks omgivelser, og at disse ændringer melder sig i det danske politiske system som militære og politiske krav om tilpasninger til alliancens strategiske planlægning, kunne man med større ret hævde, at det er de borgerlige, der flytter sig i takt – så at sige – med NATO's krav, mens Socialdemokratiet står fast på de oprindelige positioner" (p. 36).

Hertil er for det første at bemærke, at der rent faktisk siden 1979 er sket en accentuering af Socialdemokratiets atomvåbenpolitik – for eksempel ved partiets aktive engagement i diskussionen om atomvåbenfri zoner. For det andet har de borgerlige partier, som Christmas-Møller selv er inde på, siden 1949 konsekvent prioriteret NATO-solidaritet – og især solidaritet med USA – meget højt. Det kan for så vidt siges, at de borgerlige partiers sikkerhedspolitik er præget af betydelig kontinuitet.

Hvorledes man end vil vurdere de konkrete konklusioner i Christmas-Møllers artikel, er det i sig selv værdifuldt, at han har taget problematikken omkring de borgerlige partiers sikkerhedspolitik – et hidtil ret uudforsket område – op til behandling. Vi savner dog stadig en mere dybtgående analyse af borgerlige sikkerhedspolitiske holdninger, som blandt andet kan dokumentere, i hvilken udstrækning disse holdninger er præget af kontinuitet, konsekvens og sammenhæng, og som kan identificere de faktorer, der bestemmer de borgerlige positioner.

Danmarks deltagelse i EF's sanktioner mod Sovjetunionen og Argentina gav også anledning til brydninger mellem regeringen og oppositionen i 1983. Professor ved Institut for Retsvidenskab, Københavns Universitet, Claus Gulmann redegør i en artikel for diskussionen herom og giver en retlig vurdering af problematikken.

Nikolaj Petersen og Christian Thune (red.), *Dansk Udenrigspolitisk Årbog 1983*, København: Dansk Udenrigspolitisk Institut, 1984, 510 s., 98,00 kr. for medlemmer, 123,00 kr. i boghandelen.

Dansk Udenrigspolitisk Institut har med *Dansk Udenrigspolitisk Årbog 1983* udsendt femte årgang af sin årbog, der analyserer og dokumenterer dansk udenrigspolitik i 1983. Årbogen afspejler, at vilkårene for dansk udenrigspolitik er ændret i de senere år. Tidligere tiders brede politiske enighed om udenrigspolitikken er blevet afløst af en stigende polarisering især i debatten omkring sikkerhedspolitikken. Samtidig er begrebet "dansk udenrigspolitik" blevet mindre entydigt end tidligere, idet regeringen har accepteret, at den i afgørende udenrigspolitiske spørgsmål har et flertal imod sig i folketetinget.

Lektor ved Institut for Samfundsfag og Forvaltning, Københavns Universitet, W. Christmas-Møller diskuterer i en artikel krisen omkring Danmarks sikkerhedspolitik med særlig henblik på en bestemmelse af de borgerlige positioner. Artiklen argumenterer overbevisende for, at den uenighed, vi oplever i disse år mellem Socialdemokratiet og de borgerlige partier, ikke er af ny dato, men er kulminationen på en udvikling, der længe har været undervejs, og hvor NATO's dobbeltbeslutning blot har været den udløsende faktor.

Mest opsigtsvækkende er det nok, at Christmas-Møller hævder, at det ikke – således som det har været fremført – er Socialdemokratiet, der har revideret sin sikkerhedspolitik i de senere år, men derimod de borgerlige: "Anlægger man nemlig den synsvinkel, at krisens udbrud er forårsaget af ændringer i Danmarks omgivelser, og at disse ændringer melder sig i det danske politiske system som militære og politiske krav om tilpasninger til alliancens strategiske planlægning, kunne man med større ret hævde, at det er de borgerlige, der flytter sig i takt – så at sige – med NATO's krav, mens Socialdemokratiet står fast på de oprindelige positioner" (p. 36).

Hertil er for det første at bemærke, at der rent faktisk siden 1979 er sket en accentuering af Socialdemokratiets atomvåbenpolitik – for eksempel ved partiets aktive engagement i diskussionen om atomvåbenfri zoner. For det andet har de borgerlige partier, som Christmas-Møller selv er inde på, siden 1949 konsekvent prioriteret NATO-solidaritet – og især solidaritet med USA – meget højt. Det kan for så vidt siges, at de borgerlige partiers sikkerhedspolitik er præget af betydelig kontinuitet.

Hvorledes man end vil vurdere de konkrete konklusioner i Christmas-Møllers artikel, er det i sig selv værdifuldt, at han har taget problematikken omkring de borgerlige partiers sikkerhedspolitik – et hidtil ret uudforsket område – op til behandling. Vi savner dog stadig en mere dybtgående analyse af borgerlige sikkerhedspolitiske holdninger, som blandt andet kan dokumentere, i hvilken udstrækning disse holdninger er præget af kontinuitet, konsekvens og sammenhæng, og som kan identificere de faktorer, der bestemmer de borgerlige positioner.

Danmarks deltagelse i EF's sanktioner mod Sovjetunionen og Argentina gav også anledning til brydninger mellem regeringen og oppositionen i 1983. Professor ved Institut for Retsvidenskab, Københavns Universitet, Claus Gulmann redegør i en artikel for diskussionen herom og giver en retlig vurdering af problematikken.

Gulmann drøfter specielt, om artikel 224 i EØF-traktaten gør det muligt for Danmark at undlade at deltage i sådanne udenrigspolitisk motiverede sanktioner. Gulmann udtrykker håbet om, at Domstolen viser tilstrækkelig forståelse for de politiske realiteter, der betinger de enkelte medlemsstaters deltagelse i EF-samarbejdet. En sådan forståelse kan være nødvendig for at få samarbejdet til at fungere.

En af årets vigtigste begivenheder i EF-samarbejdet var set med danske øjne vedtagelsen af en fælles fiskeripolitik. Lektor i international politik ved Odense Universitet Finn Laursen gennemgår i artiklen "Danmark og EF's fiskeripolitik" fiskerispørgsmålets udvikling i EF og vurderer konsekvenserne for Danmark af den nye fælles fiskeripolitik.

Oprettelsen af EF førte til dannelse af en ny type interesseorganisationer – de såkaldte euroorganisationer – som er sammenslutninger af nationale organisationer. Lektor ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet, Jakob Buksti og afdelingsleder i FTF Hans Martens præsenterer i en artikel to af disse organisationer, Den Europæiske Faglige Sammenslutning og Sammenslutningen af Landbrugsorganisationer i EF, og belyser deres betydning for de berørte danske organisationer, FTF og Landbrugsrådet. Forfatterne konkluderer blandt andet, at danske interesseorganisationer gennem deres selvstændige deltagelse i beslutningsprocessen på EF-plan kan være med til at tilrettelægge fælles europæiske løsninger, som den danske regering kan have vanskeligt ved at komme uden om.

Flere embedsmænd fra udenrigsministeriet har bidraget til årbogen med analyser af væsentlige sider af dansk udenrigspolitik i 1983 ud fra ministeriets synsvinkel. Således gennemgår udenrigsministeriets direktør som sædvanlig de vigtigste problemer i dansk udenrigspolitik i det forløbne år, og chefen for Departementet for Udenrigsanliggender, ambassadør Peter Dyvig, vurderer det europæiske politiske samarbejdes karakter og aktuelle problemstillinger set med danske øjne. Dette samarbejde har udviklet sig stærkt i både rækkevidde og intensitet, hvilket Dyvig tilskriver, at der er tale om et mellemfolkeligt samarbejde i folkeretlig forstand, som man har grebet pragmatisk an.

I en tid, hvor Nord/Syd-dialogen står i stampe, er det opmuntrende, at det i slutningen af 1982 lykkedes at færdigforhandle FN's havretskonvention. Kontorchef i udenrigsministeriet Peter Brückner belyser i årbogens sidste artikel konventionens politiske problematik og de danske interesser i relation hertil. Brückner understreger, at udsigterne for en virkeliggørelse af havretskonventionens principper er usikre, især fordi den amerikanske regering ikke er indstillet på at undertegne den. Som et konstruktivt dansk skridt, der i øvrigt ville være en naturlig konsekvens af den positive danske holdning til konventionen, peger Brückner på muligheden af en tidlig dansk ratifikation sammen med andre ligesindede mindre vestlige lande.

Man vil altid kunne diskutere valget af artikler i en sådan antologi. Alle årbogens artikler belyser væsentlige sider af dansk udenrigspolitik i 1983. Måske savner man alligevel en analyse af de nye tendenser i dansk bistandspolitik, hvor der i februar 1983 blev indgået et forlig mellem regeringen og Socialdemokratiet om hovedretningslinierne for de kommende års bistandspolitik. Det ville også have været interessant at få en nærmere undersøgelse af de mulige konsekvenser af den

dialog med modtagerlandene om de indre politiske og økonomiske forhold i disse lande, som udenrigsministeren slog til lyd for i 1983.

I lighed med tidligere årbøger indeholder også denne en udførlig dokumentation for dansk udenrigspolitik i 1983, en fortegnelse over årets forespørgsler og spørgsmål i Folketinget, en række opinionsundersøgelser om udenrigspolitiske spørgsmål samt en omfattende bibliografi. Som en konsekvens af Folketingets stigende indflydelse på det udenrigspolitiske område er der i materialesamlingen lagt særlig vægt på at dokumentere dette aspekt. Dokumentationsdelen bringer materiale som ikke foreligger i en offentlig tilgængelig form eller kun er tilgængeligt i spredte publikationer. Dette er med til at understrege årbogens karakter af et værdifuldt redskab for studerende, forskere og andre, som interesserer sig for dansk udenrigspolitik.

Erik Boel

Olof Petersson, *Folkstyrelse och statsmakt i Norden*, Uppsala: Diskurs, 1984, 156 s., 110,00 Skr.

Der er en udpræget mangel på lærebøger på universitetsniveau, som giver en indføring i de politiske systemer i Danmark og i de øvrige nordiske lande. Denne bog må derfor hilses velkommen, og den vil uden tvivl gøre god fyldest som afløser for de klassiske fremstillinger af Nils Andren og Lindblad m.fl. I betragtning af, i hvilket omfang Olof Peterssons bog er præget af de resultater, som dansk statskundskab har fremlagt, kan det forøvrigt give anledning til eftertanke, at det navnlig er svenskere, som gang på gang søger at løse denne opgave, medens danske politologer er mere tilbageholdende på dette område.

Bogens disposition minder i meget om den undervisningstradition, som findes i dansk statskundskab i almindelighed og på Institut for Statskundskab ved Aarhus Universitet i særdeleshed. Selv om der sent i bogen gives udtryk for en vis afstandtagen fra modelbetragtninger med deres "kasser" og "pile", så er bogen i realiteten opbygget ud fra den samme "model", som ligger til grund for Erik Rasmussens lærebøger. Der tages udgangspunkt i de centrale statsorganer og en historisk synsvinkel på de centrale demokratiske institutioner. Derefter behandles de politiske partier og interesseorganisationerne, som de organer, der giver befolkningen mulighed for at fremføre krav og interesser, og som får de formelle statsorganer til at fungere. Det ny i denne bog er den mere fyldige behandling af borgernes forskellige muligheder for politisk deltagelse. Dette har sin naturlige forklaring i, at forfatteren er en af de ledende vælgeradfærdsforskere i Sverige.

Ved behandlingen af de enkelte politiske institutioner og relationerne mellem dem gennemføres ganske konsekvent en sondring mellem de formelle regler og de faktiske forhold. Også dette er i overensstemmelse med den omtalte undervisningstradition herhjemme. En forskel er der måske i det normative grundlag for beskrivelsen og forklaringen af de politiske institutioners funktionsmåde. Selv om forfatteren ikke redegør nærmere for sit normative grundlag, får man indtryk af,